

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายและพัฒนาการของ NGO

NGO มาจากคำว่า Non Government Organization ถ้าแปลตามศัพท์ ก็จะแปลว่า องค์การที่ไม่ใช่รัฐบาล ซึ่งในที่นี้หมายถึงองค์การพัฒนาเอกชน (อพข.) จอน อึ้งภากรณ์ ได้ใช้อักษรย่ออพข. แทนองค์การพัฒนาเอกชน โดยให้เหตุผลว่า การใช้อักษรย่อ อพข. แทนองค์การพัฒนาเอกชนนั้น แต่ในปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มกันขององค์การเอกชนที่ดำเนินงานพัฒนาชนบท โดยใช้อักษรย่ออพข. ดังนั้นการใช้ อพข. แทนองค์การพัฒนาเอกชนก็เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสน

คำว่า “องค์การพัฒนาเอกชน” ทางคณะกรรมการติดตามผลการสัมมนาองค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทยได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. เป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงานพัฒนาสังคม โดยเน้นการพัฒนาคน และการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. เป็นองค์การที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ และในกรณีที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จะต้องมีการจัดองค์กรเป็นคณะบุคคลขึ้นมาดูแลรับผิดชอบในการดำเนินกิจการอย่างมีระเบียบแบบแผนตามสมควร
3. เป็นองค์การที่ดำเนินงานโดยอิสระ มีกิจกรรมต่อเนื่องและไม่แสวงหาผลประโยชน์หรือกำไร

องค์การพัฒนาเอกชน ถือกำเนิดมาจากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ปัญหาปากท้องของประชาชน ปัญหาเด็ก การอพยพแรงงาน สลัม เป็นต้น ซึ่ง เอียด ดีพูน (2535 : 1) กล่าวว่า องค์การพัฒนาเอกชนกำเนิดมาด้วยเหตุการณ์เฉพาะหน้าบ้าง ด้วยสถานการณ์ที่ดำรงอยู่และกำลังเป็นไป หรือด้วยเจตนาของผู้มีจิตกุศลประเดิมตั้งเป็นกองทุนหรือมูลนิธิสมาคม และภูมิธรรม เวชยชัย กล่าวไว้ในวารสารปาจารย์สาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 5 หน้า 22 ว่า ประเทศไทย ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า องค์การพัฒนาเอกชนที่รวมตัวกันเป็นรูปองค์การเข้ามาทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด แต่ได้ปรากฏร่องรอยให้เห็นได้บ้างในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 5) ในรูปขององค์การที่ทำงานด้านการสังเคราะห์และบรรเทาทุกข์ จวบจนกระทั่งช่วงระยะเวลาที่ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่กระแสการพัฒนาแบบมีแผน (พ.ศ.2500 เป็นต้นไป) ร่องรอยขององค์การพัฒนาเอกชน จึงได้เริ่มมีปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้น

จอน อึ้งภากรณ์ สรุปความเป็นมาขององค์การพัฒนาเอกชนไว้ว่าช่วงปี 2516-2519 หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม เป็นช่วงที่นิสิตนักศึกษาและปัญญาชนอาชีพต่าง ๆ เกิดการตื่นตัวต่อปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะต่อสภาพและปัญหาของชาวนายากจนและผู้ไร้แรงงานในเมือง แต่การเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นหลัก และไม่ค่อยสนใจต่อการทำงานในลักษณะ “พัฒนา” แต่การตื่นตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น เป็นรากฐานของขบวนการ อพข. ในปัจจุบัน หลัง

เหตุการณ์รัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 ปัญญาชนชนชั้นกลางที่สนใจต่อการแก้ปัญหาสังคมได้ยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดี ไม่สามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วในลักษณะการเรียกร้องทางการเมืองโดยตรง หากแต่ต้องอาศัยการพัฒนาจิตสำนึกของสังคมทุกส่วนให้ยอมรับต่อปัญหา และที่สำคัญจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส หรือเสียเปรียบในสังคมสามารถพัฒนาพลังของตนในการต่อรองเพื่อสิทธิและผลประโยชน์ของพวกเขา ซึ่งการดำเนินงานในแนวนี้จะต้องอาศัยการทำงานระยะยาวกับกลุ่มเหล่านี้ ความคิดเช่นนี้เพื่อประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศทางการเมืองในช่วงปี 2522 ได้นำมาสู่การเกิดขึ้นขององค์การพัฒนาเอกชนจำนวนมาก ซึ่งต้นกำเนิดของ อพช. ในปัจจุบันมี 2 ประเภท

1. เป็นองค์การพัฒนาเอกชน ที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของปัญญาชนชนชั้นกลางอาชีพต่าง ๆ ที่สนใจต่อการแก้ไขปัญหาสังคมอย่างจริงจัง บุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้ก่อตั้ง อพช. และทำหน้าที่เป็นกรรมการบริหาร อพช. ในฐานะอาสาสมัคร และจะมีการจ้างเจ้าหน้าที่ประจำจำนวนหนึ่งมาดำเนินงานของ อพช. ตามนโยบายที่กำหนดไว้

2. เป็นองค์การพัฒนาเอกชนซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของนักพัฒนาที่มีประสบการณ์การทำงานในระดับชุมชนหรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งส่วนใหญ่เคยทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ประจำขององค์การเอกชนขนาดใหญ่

ในช่วงปลายปี 2519 มืองค์การพัฒนาเอกชนได้เกิดขึ้นมากพอสมควร ซึ่งแต่ละองค์กรมีการทำงานแบบต่างคนต่างทำและลักษณะงานเป็นระบบสงเคราะห์ ยังไม่มีการสัมมนาในระดับชาติเพื่อร่วมมือกัน ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามที่จะดำเนินการมาหลายครั้งก็ตาม ในที่สุดเดือนมีนาคม 2521 ความพยายามก็เริ่มต้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเริ่มจากการพบปะพูดคุยกันของบุคคลที่มีความคิดตรงกัน 3 คน แล้วขยายวงออกไป แล้วมีการประชุมสัมมนาองค์การพัฒนาเอกชนอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่าง

ครั้งที่ 1 วันที่ 8-10 พฤศจิกายน 2521 ณ โรงแรมสยาม กรุงเทพฯ

ครั้งที่ 2 วันที่ 14-16 พฤศจิกายน 2522 ณ สันนิบาตสหกรณ์ แห่งประเทศไทย

ครั้งที่ 3 วันที่ 4-6 เมษายน 2523 ณ โรงแรม ส.ศิริ จังหวัดชัยนาท

ครั้งที่ 4 วันที่ 1-12 เมษายน 2524 ณ เพลสโป้ทีเรียลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

และหลังจากนั้นมีการประชุมสัมมนาผู้บริหารองค์กรพัฒนาเอกชนระดับชาติ ระหว่างวันที่ 29 ตุลาคม - 1 พฤศจิกายน 2524 ที่บางขุน จังหวัดปทุมธานี และตั้งคณะกรรมการติดตามผลการสัมมนาองค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย ครั้งที่ 1 เพื่อให้ทำหน้าที่ผลักดันให้มีการปฏิบัติตามมติที่ประชุมอย่างเป็นจริงและต่อเนื่อง

ผลจากการประชุมครั้งที่ 4 วันที่ 1-12 เมษายน 2524 ที่หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้มีการจัดตั้ง “ชมรมนักพัฒนา” ขึ้น

หลังจากนั้นในส่วนกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ได้มีการประชุมประจำปี 2525 ระหว่างวันที่ 9-13 มิถุนายน 2524 ที่หัวหินต่อจาก ครั้งที่ 5 ปี 2524

ในปี 2526 กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “กลุ่มแลกเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาชนบท” (Exchange Eorcem On Development : EEORD) และได้จัดให้มีการสัมมนาใหญ่อีกครั้งระหว่างวันที่ 4-7 กรกฎาคม 2528 ก่อนเข้าสู่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ซึ่งมีนโยบายความร่วมมือประสานระหว่างรัฐกับองค์กรเอกชนในการพัฒนาชนบท

พัฒนาการของ NGO ภาคอีสาน

หลังจากการประชุมกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ครั้งที่ 4 วันที่ 1-12 เมษายน 2524 ที่ หัวหิน ซึ่งมีการจัดตั้ง “ชมรมนักพัฒนา” และมีตัวแทนระดับภาคขึ้น แต่ละภาคได้มีการประสานงานกันเองภายใน ส่วนภาคอีสานมีการประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยแกนนำนักพัฒนาเริ่มจากขอนแก่น และสุรินทร์ และเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2526 ณ โครงการพัฒนาหมู่บ้านชายแดน (NET) จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการประชุมครั้งที่ 2 อย่างเป็นทางการ และมีการจัดตั้ง “กลุ่มนักพัฒนาอีสาน”

การประสานงานในองค์กรพัฒนาเอกชนภาคอีสาน ได้ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ซึ่งสืบเนื่องมาจากนโยบายความร่วมมือประสานระหว่างรัฐกับองค์กรเอกชนในการพัฒนาชนบทตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 โดยมีการจัดสัมมนาทั้งระดับชาติและระดับภาค ในภาคอีสานมีการประชุมตั้งคณะกรรมการประสานงานเฉพาะกิจและเตรียมสัมมนาระดับภาค เมื่อ 29 กรกฎาคม 2528 ณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการแบ่งพื้นที่ประสานงานออกเป็น 3 เขต ได้แก่ อีสานกลาง อีสานเหนือ อีสานใต้

ในการประชุมสมัชชาภาคอีสาน ครั้งที่ 1 เมื่อ 25-27 กันยายน 2528 ณ ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการภาค (ชั่วคราว) และกำหนดแนวทางการประสานงาน

และหลังจากนั้นมีการเลือกตั้งคณะกรรมการภาค (ถาวร) ในการประชุมสัมมนาระดับชาติ เมื่อ 13-14 ธันวาคม 2528 ณ ห้องประชุม สำนักงาน กพ. กรุงเทพฯ ซึ่งเรียกชื่อเต็ม ๆ ว่าคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท หรือ กป.อพช.

พัฒนาการ, ความหมายขององค์กรเอกชนพัฒนาชนบท อีสานใต้/ภาคอีสาน

หากย้อนไปในอดีตเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ก็พบว่า พัฒนาการขององค์กรพัฒนาเอกชนที่กำลังเกิดมาด้วยเหตุการณ์เฉพาะหน้าบ้าง ด้วยสภาพการณ์ที่ดำรงอยู่และกำลังเป็นไปบ้าง หรือด้วยเจตนารมณ์ของผู้มีจิตกุศลประเดิมตั้งเป็นกองทุน หรือมูลนิธิสมาคม หลังจากนั้นก็พัฒนาการไปสู่การรู้จักกัน และได้คลี่คลายเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น แนวคิดนี้เริ่มในปลายปี 2519 เกิดคำถามว่าในประเทศเมืององค์กรพัฒนามากมายแต่บุคคลไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กันเลย

ครั้นต่อมาต้นฤดูร้อน 2521 เดือนมีนาคม จึงเริ่มพบปะกันระหว่างพวกที่คิดตรงกันเพื่อหาช่องทางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จและความล้มเหลวในงานพัฒนาและหาทางช่วยเหลือกันพัฒนาการรวมตัวจากกลุ่มบุคคลเล็ก ๆ เพิ่มขึ้นช้า ๆ ตั้งเป็นกลุ่มองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (NGO) ขึ้น (เอียด ดีพูน, 2535 : 1)

ความหมายขององค์กรเอกชนพัฒนาชนบท อีสานใต้ (อพข.อีสานใต้)

องค์กรเอกชนพัฒนาชนบท อีสานใต้ หมายถึง หน่วยงานเอกชนที่สมัครเป็นสมาชิก หรืออยู่ในทะเบียนของคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (กป.อพข.) อีสานใต้ ซึ่งมีพื้นที่ทำงานใน 6 จังหวัด คือ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท เขตอีสานใต้; 2534 : 13-14)

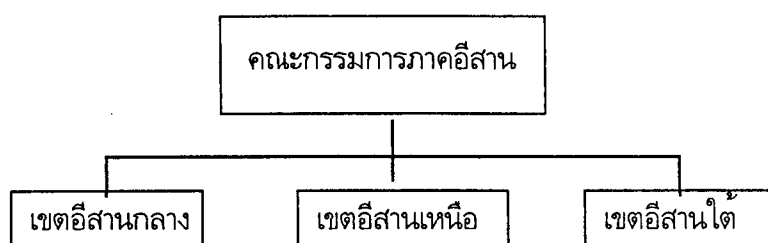
แนวคิดขององค์กรเอกชนพัฒนาชนบท อีสานใต้ (ก่อนปี 2527)

องค์กรเอกชนพัฒนาชนบท (อพข.) ยังไม่เป็นที่รู้จักทั้งต่อสังคม หรือชาวบ้านมากนัก องค์กรเอกชนที่เป็นที่คุ้นเคยมักเป็นองค์กรสงเคราะห์ องค์กรต่างประเทศ องค์กรทางศาสนา ปี 2524 สถานการณ์อินโดจีน ทำให้แหล่งเงินทุนและหน่วยภาคอื่น ๆ เป็นระยะที่ (อพข.) มีบทบาทในงานพัฒนา และชนบทในแง่การดำเนินงานขององค์กรต่าง ๆ มากขึ้น

ระยะต้น แนวคิดกระบวนการทำงานมีความหลากหลายแตกต่างกันตามลักษณะปรัชญา ความเชื่อขององค์กรเช่น งานส่งเสริมอาชีพ, งานด้านเด็ก, ส่งเสริมการศึกษา, ด้านเทคโนโลยีที่เหมาะสม, การพัฒนาแบบผสมผสาน (ทำหลาย ๆ เรื่อง) การคิดวิเคราะห์ชุมชนในช่วงนี้ มองปัญหาเรื่องความยากจนจากการขาดแคลนปัจจัย 4 ขาดสวัสดิการในชุมชน รัฐเข้าไม่ถึง จึงคิดแก้ปัญหาชุมชนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมด้านกองทุน กลุ่มส่งเสริมอาชีพ (ต่อมาคลี่คลายเป็นแนวคิดที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรชาวบ้าน การพึ่งตนเองของชุมชน) การร่วมมือและการประสานงานเกิดจากพื้นฐานความรู้จักคุ้นเคยกัน เช่น การทำกิจกรรมในมหาวิทยาลัย, การเป็นบัณฑิตอาสา, เป็นอาสาสมัครมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม หรือเคยแลกเปลี่ยนประชุมสัมมนา การประสานงานจึงมีลักษณะบุคคลมากกว่าองค์กร เป็นกระแสของการทำงานในพื้นที่ปฏิบัติการในหมู่บ้าน หรือ “คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน”

ช่วงปี 2527-2530 พัฒนาการร่วมระหว่างองค์กรและชาวบ้าน สถานการณ์โดยรวมของภาคอีสาน และอีสานใต้ มีความแห้งแล้งต่อเนื่อง ข้าวราคาตกต่ำกว่าทุกปี แรงงานมีมาก กิจกรรมพัฒนาของ (อพข.) จึงเป็นเรื่องแก้ปัญหาชุมชน เช่น ธนาคารข้าว ธนาคารควาย กองทุนปุ๋ย การส่งเสริมอาชีพดูจะรองรับปัญหาและตอบสนองชุมชนได้ไม่เพียงพอ ทำให้ (อพข.) หันมาศึกษาบทเรียนการทำงานพัฒนาชนบทระหว่างกัน

ในขณะเริ่มมีการรวมตัวของ (อพข.) อีสานใต้ ได้เกิดการประชุมเรื่อง “การประสานงานรัฐ, เอกชน” ในการพัฒนาชนบทระดับภาคอีสานระดับชาติ โดยองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท ภาคอีสาน (อพข.) ภาคอีสาน กำหนดโครงสร้างการประสานงาน เป็นดังนี้ คือ (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท เขตอีสานใต้, 2534:13-14)

องค์กรสมาชิกเริ่มแรกของ (อพช.) ภาคอีสานมี 35 องค์กร คือ เขตอีสานกลาง 12 องค์กร, เขตอีสานเหนือ 12 องค์กร และเขตอีสานใต้ 11 องค์กร เหตุผลการแบ่งเขตตามความหนาแน่นของ (อพช.) แต่ละพื้นที่และภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การรวมตัวกัน ทั้งนี้เพื่อง่ายต่อการประสานงานกัน และการสร้างฐานองค์กรสมาชิกเป็นประเด็นสำคัญ (เอียด ดีพูน, 2535 : 12)

กลางปี 2528 (อพช.) ในจังหวัดสุรินทร์ 5 องค์กร และข้าราชการบางคนที่สนใจงานพัฒนาชนบท ได้จัดพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกัน 3 ครั้ง เกิดข้อตกลงที่ใช้เป็นแนวทางในการประสานงานกันคือ (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท เขตอีสานใต้, 2534 : 16-21)

1. ให้ความสำคัญของการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ
2. เป็นการสร้างเวทีร่วมในงานพัฒนาชนบท
3. จะหนุนช่วยกันด้านทรัพยากร, กำลังใจ
4. กำหนดแผนคร่าว ๆ ว่าจะสรุปงาน บทเรียนการทำงานพัฒนาชนบทกันทุกปี
5. เลือกตั้งคณะกรรมการชั่วคราว 6 คน เพื่อเตรียมจัดสัมมนา (อพช.) อีสานใต้

ครั้งที่ 1

เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดของการขับเคลื่อนงานของ อพช. ภาคอีสาน ตลอดทั้งบทบาทที่มีต่อการพัฒนาชนบท ซึ่งเป็นพัฒนาการที่เห็นได้ชัด เริ่มตั้งแต่การที่ อพช. ได้มีการรวมตัวพบปะพูดคุยประสานการณ์ และการประชุมสัมมนาครั้งที่ 1-6 ดังนี้

ลำดับระยะเวลาสมัยชาคณะกรรมการองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท ภาคอีสาน (กป.อพช.)

ระยะเวลา/สถานที่ (เอียด ดีพูน, 2535:33)	เนื้อหา (เอียด ดีพูน, 2535:33)	ผล (กป.อพช.เขตอีสานใต้ 2534, 21-26)
สมัยชา กป.อพช. ครั้งที่ 1 25-27 กันยายน 2528 ณ ศูนย์ฝึกอบรมและ พัฒนาการสาธารณสุขมูลฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	การประสานงานระหว่าง รัฐ-อพช.	- มีกิจกรรมร่วมกันในอีสานอย่าง ต่อเนื่อง เช่น เสวนาบทบาท อพช. สัมมนาวิชาการชาวบ้าน ฯลฯ
สมัยชา กป.อพช. ครั้งที่ 2 12-14 ธันวาคม 2529 ณ สำนักงานเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ท่าพระ จ.ขอนแก่น	วิชาการพัฒนาชนบทของ อพช. ในเนื้อหาต่าง ๆ	- สรุปบทเรียนและแนวทาง แต่ละ องค์กรที่คล้ายกัน - เสนอแผนกิจกรรมร่วมระดับองค์กร สมาชิกและชาวบ้าน - สร้างเครือข่ายการทำงานระหว่าง พื้นที่ต่าง ๆ
สมัยชา กป.อพช. ครั้งที่ 3 22-24 มกราคม 2531 ณ ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกร มูลนิธิพัฒนาอีสาน จ.สุรินทร์	แนวทางประสบการณ์ บทเรียนงานพัฒนาชนบท ภาคอีสาน	- สรุปบทเรียนคนทำงานสนาม (อพช.) - ประสานงานทั้งระดับพื้นที่และ นโยบาย - สรุปบทเรียน อพช.
สมัยชา กป.อพช. ครั้งที่ 4 29-31 ณ ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกร มูลนิธิพัฒนาอีสาน จ.สุรินทร์ *จัดร่วมกับ กป.อพช. อีสานใต้	ทางเลือกในการพัฒนาชนบท อีสานและปัญหาชุมชนอีสาน	- สัมมนาทางวิชาการเพื่อเสนอผล (กรณีศึกษา) งานเครือข่ายชาวบ้าน การพัฒนาบุคลากร, การรณรงค์ เผยแพร่, การประสานกับส่วน ราชการ

ระยะเวลา/สถานที่ (เอียง ดิพน, 2535:33)	เนื้อหา (เอียง ดิพน, 2535:33)	ผล (กป.อพช.เขตอีสานใต้ 2534, 21-26)
สมัชชา กป.อพช. ครั้งที่ 5 28-30 มิถุนายน 2533 ณ ศูนย์ฝึกอบรมเกษตรกร มูลนิธิพัฒนาอีสาน จ.สุรินทร์ *จัดร่วมกับ กป.อพช. อีสานใต้	ยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบท อีสาน	กำหนดยุทธศาสตร์ร่วมในการดำเนินงานดังนี้ 1) พัฒนาทางเลือกการผลิต สอดคล้องกับระบบนิเวศน์วัฒนธรรมชุมชนอีสาน ทางเลือกที่พิสูจน์ได้ในปัจจุบันคือ เกษตรผสมผสาน ัตถกรรม ปศุสัตว์ ฯลฯ 2) พัฒนาองค์กร เครือข่าย ชาวบ้าน 3) ขยายอุดมการณ์ชาวบ้าน 4) เข้าร่วมกับกลุ่มเครือข่ายชาวบ้าน เพื่อพิทักษ์ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม
		กำหนดกลไกประสานงาน 3 ส่วน คือ 1) กป.อพช. อีสาน มีบทบาทในการประสานองค์กรสมาชิก-รัฐบาล จัดสมัชชา, การพัฒนาระดับเนื้องานอพช. เพื่อเสนอต่อนโยบายและเผยแพร่ 2) คณะทำงานสนับสนุนเครือข่ายงานพัฒนาอีสานมีตัวแทนจากอีสานใต้, อีสานกลาง, อีสานเหนือทำงานด้านสถานการณ์เร่งด่วน ประสานเครือข่ายองค์กรชาวบ้านที่เป็นฐานอาชีพด้านเกษตรผสมผสาน, ปศุสัตว์, ัตถกรรม ฯลฯ

ระยะเวลา/สถานที่ (เอียด ดีพูน, 2535:33)	เนื้อหา (เอียด ดีพูน, 2535:33)	ผล (กป.อพช.เขตอีสานใต้ 2534, 21-26)
		กำหนดแผนงานและโครงการเสริม ประสิทธิภาพ อพช. อีสานใต้ ปี 2533- 2534 1) เสริมประสิทธิภาพหน่วยงานที่เป็นทาง เลือกชาวบ้าน คือ เกษตรผสม ผสาน, หัตถกรรม, ปศุสัตว์ 2) กำหนดกรณีศึกษาปัญหาและทาง เลือก
สมัชชา กป.อพช. ครั้งที่ 6 24-26 สิงหาคม 2535 ณ ศูนย์ฝึกอบรมสหกรณ์การ เกษตรที่ 3 จ.นครราชสีมา	- สรุปยุทธศาสตร์ของ กป.อพช. อีสาน ปี 2535- 2536 - สรุปบทเรียนการทำงาน ส่งเสริมของ อพช.	- สรุปยุทธศาสตร์ของ กป.อพช. ภาค อีสาน คือ 1) พัฒนาทางเลือกอาชีพ ตาม ยุทธศาสตร์เดิม 2) พัทักษ์ พันฟู ทรัพยากร ธรรมชาติ/มีการจัดการทรัพยากร ท้องถิ่น 3) ประสานกลุ่มพลังทางการเมือง (กระบวนการประชาธิปไตย) 4) เสริมสร้างเครือข่ายอาชีพ 5) จัดปรับกลไกที่จะสนับสนุนให้ ยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ข้อให้เป็นจริง

ในรอบ 2 ปี ที่ผ่านมา คณะทำงานซึ่งระดมความร่วมมือจากองค์กรสมาชิก ซึ่งปัจจุบัน
อพช. ในภาคอีสาน ที่เป็นสมาชิกมี 62 องค์กร ได้ร่วมกันดำเนินการตามแนวยุทธศาสตร์ดังกล่าวอย่าง
แข็งขันส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายชาวบ้านด้านอาชีพ เช่น สมาชิกปศุสัตว์, กลุ่มเกษตรทางเลือก, เครือข่าย
หัตถกรรม, เครือข่ายชาวบ้านแก้ปัญหาราคาข้าว, เครือข่ายการพิทักษ์พันธุ์ทรัพยากร, เครือข่ายต่าง ๆ
ได้รวมตัวกันเป็น “สมัชชาเกษตรกรรายย่อย ภาคอีสาน” เมื่อเดือนมีนาคม 2535 ซึ่งเป็นองค์กรกลางที่มี
บทบาทในการพิทักษ์สิทธิของเกษตรกรรายย่อยในด้านต่าง ๆ

ขณะที่สถานการณ์สังคมเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว ภารกิจต่าง ๆ ของ อพช. ก็มีมากขึ้น กิจกรรมที่ดำเนินมาแล้วต้องการจัดตั้งให้เป็นระบบเข้มแข็ง การประชุมสมัชชา ครั้งที่ 6 มีความสำคัญต่อการประเมินสถานการณ์ทบทวนตัวเอง และกำหนดยุทธศาสตร์ในอนาคต ดังกล่าวนี้อาจเป็นแนวทางดำเนินงานของ อพช. ภาคอีสาน ต่อไป (คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท ภาคอีสาน, 2535 : 2)